

בג"ץ מתקן את נזקיו

שבית המשפט יקדיש להם מזמנו. לכל אלה נלוות לא פעם תופעות שאינן מרנינות. כפי שציין בית המשפט, הרצון למנוע מהזולת לקבל פרס עשוי לעיתים לבזוץ מיריבות ולעיתים מחוסר פרגון וצרות עין, וכדברי השופט מלצר: "לעיתים יש מקום גם לדעת לפרגון".

כדאי גם לשים לב שהתופעות הנלוות להתדיינות בעניין פרס ישראל דומות בחלקן לאלה שאנו נתקלים בהם בהקשר למינויים בשירות הציבורי. גם כאן עלול המועמד למצוא עצמו נתון לחיטוט בעברו ולהתקפות בשל אירוע כלשהו שהתרחש אי-פעם בחייו. גם הוא נאלץ לשכור עורך דין ולהתגונן "כאילו היה נאשם בפלילים", וגם בנושא זה גרמה התערבות לא שקולה של מערכת המשפט נזק קים כבדים. סוגיה זו שונה אמנם מסוגיית הפרס, אך שתיהן הינן פרי אקטיביזם שיפוטי שאיננו במקומו.

פסק דינו של בית המשפט העליון, שדחה את העתירה נגד מתן פרס ישראל לשמעון מזרחי, מהווה צעד חשוב ליתר איוון במערכת ולתיקון נזקיה של פסיקה קודמת. מעורבותו המיותרת של בג"ץ בפרסי ישראל החלה ב-1997, כאשר החלטתו להעניק את הפרס לעיתונאי הירוע שמואל שניצר.

התברר שכשנתיים וחצי קודם לכן פירסם שניצר מאמר בו תקף את העלאתם של בני הפלשמורה לישראל. בשל הביטויים החריגים פים שננקטו במאמר, החליט בית הדין לאתיקה של מועצת העיתונות, במסגרת הליכים משמעותיים, להרשיע את שניצר בעבירה אתית. בעקבות זאת נעתר בג"ץ לעתירה לבטל את מתן הפרס לשניצר בנימוק ששופטי הפרס לא היו ערים להרשעה. בג"ץ הורה לשר החינוך להחזיר את הנושא לוועדת השופטים, שדנה בכך פעם נוספת, על רקע מהומה תקשורתית שהתפתחה. בדיון החוזר לא הושגה הסכמה פה אחד, והפרס נשלל משניצר.

בשעתו מתחתי ביקורת על פסק דינו של בג"ץ בפרשה זו, שני תן בניגוד לכלל שלפיו הערכה שמכוחה ניתן תואר או פרס אינה "נושא לדיון בבית משפט". כלומר, החלטת השופטים בעניין פרס ישראל אינה שפיטה, ובלבד שלא היה מעשה שחיתות. אולם בעיני דן שבו "הכל שפיט" לא זכה כלל זה לתשומת הלב הראויה. פסק הדין השגוי של בג"ץ גרם נזקים ניכרים, שכן ברגע שמתברר שבי"ג"ץ מוכן לעסוק בנושא שאין הוא צריך לעסוק בו, מובטח שיגי"עו אליו עתירות חדשות באותו נושא. ואכן, מאז זכינו למספר לא מבוטל של עתירות כאלה, כפי שציין השופט גרוניס, יו"ר ההרכב שדן בעניין הפרס למזרחי: "ניתן לומר, כי כפי שחג העצמאות מגיע מדי שנה ביה' באייר, כך תוגש עתירה לבית משפט זה מדי שנה, לאחר שמשרד החינוך מכריז על הזכייה בפרס".

למיטב ידיעתי, נדחו כל העתירות שהוגשו בנושא (מלבד הראשונה בעניינו של שניצר). אולם הדבר אינו גורע מהנזק שנגרם. כפי שציין גרוניס: "האדם שוועדת הפרס החליטה על זכייתו מרצא עצמו מתגונן, כאילו היה נאשם בפלילים... ועליו להתגונן בפני טענות מטענות שונות המוטחות, לעיתים, כלפיו. ייתכן שהמשיב ישכור שירותיו של פרקליט על מנת שייצגו בהליך. אם יידרש לשלם שכר לפרקליט, הרי אף אם תידחה העתירה ספק אם ישירפה על הוצאותיו".

זה, כמוכן, אינו כל הנזק. גם עבודת בית המשפט נפגעת. מחי"רו של הליך בבית המשפט העליון יקר מאוד. וכאשר עוסקים במה שלא צריך לעסוק, ממילא נדחים עניינים אחרים, הראויים לכך

כדאי לשים לב שהתופעות הנלוות להתדיינות בעניין פרס ישראל דומות בחלקן לאלה שאנו נתקלים בהם בהקשר למינויים בשירות הציבורי

אכן, השופט גרוניס עמד על כך שמדובר בסוגיות כלליות של שפיטות וזכות עמידה, הראויות לשקילה מחדש. למרבה הצער, לא הצטרפו אליו בנקודות אלה השופטים ארבל ומלצר, אף שהאחרון ציין כי ההחלטה להעניק או לא להעניק את הפרס "אינה אמורה להיות נושא לדיון בבית המשפט", כלומר מר אינה שפיטה.

אפשר שהחידוש החשוב ביותר בפסק דין זה הוא הטלת הוצאות בשיעור כולל של 40 אלף שקל על העותרים, שביקשו לשלול את הפרס משמעון מזרחי. בעבר נהג בית המשפט העליון להימנע מהטלת הוצאות על עותר ציבורי (כלומר, מי שמבקש להגן על עניינו של הציבור בנושא שאין לו בו עניין אישי). גישה זו תרמה לעידוד הפניות אליו, לרבות כאלה שאינן מוצדקות, בעוד בית המשפט מתלונן על עומס שהוא עצמו תרם להחמרתו. בהנחה שאנו עדים לשינוי מדיניות, זהו בלי ספק שינוי לטובה. ■

דעות אחרונות

1.5.2011